

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Identifikation

Kommunenr. 487	Kommune Tranekær		
Kategori Arkitektoniske elementer der viser en historisk/social udvikling (3)			
Lokalitet Landområdet			
Emne Hovedgårde		Sted Tranekær slot	
Registreringsdato forår 2002	Registrator JEJ/RM	Arkiv nr.	Løbenr. 10

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

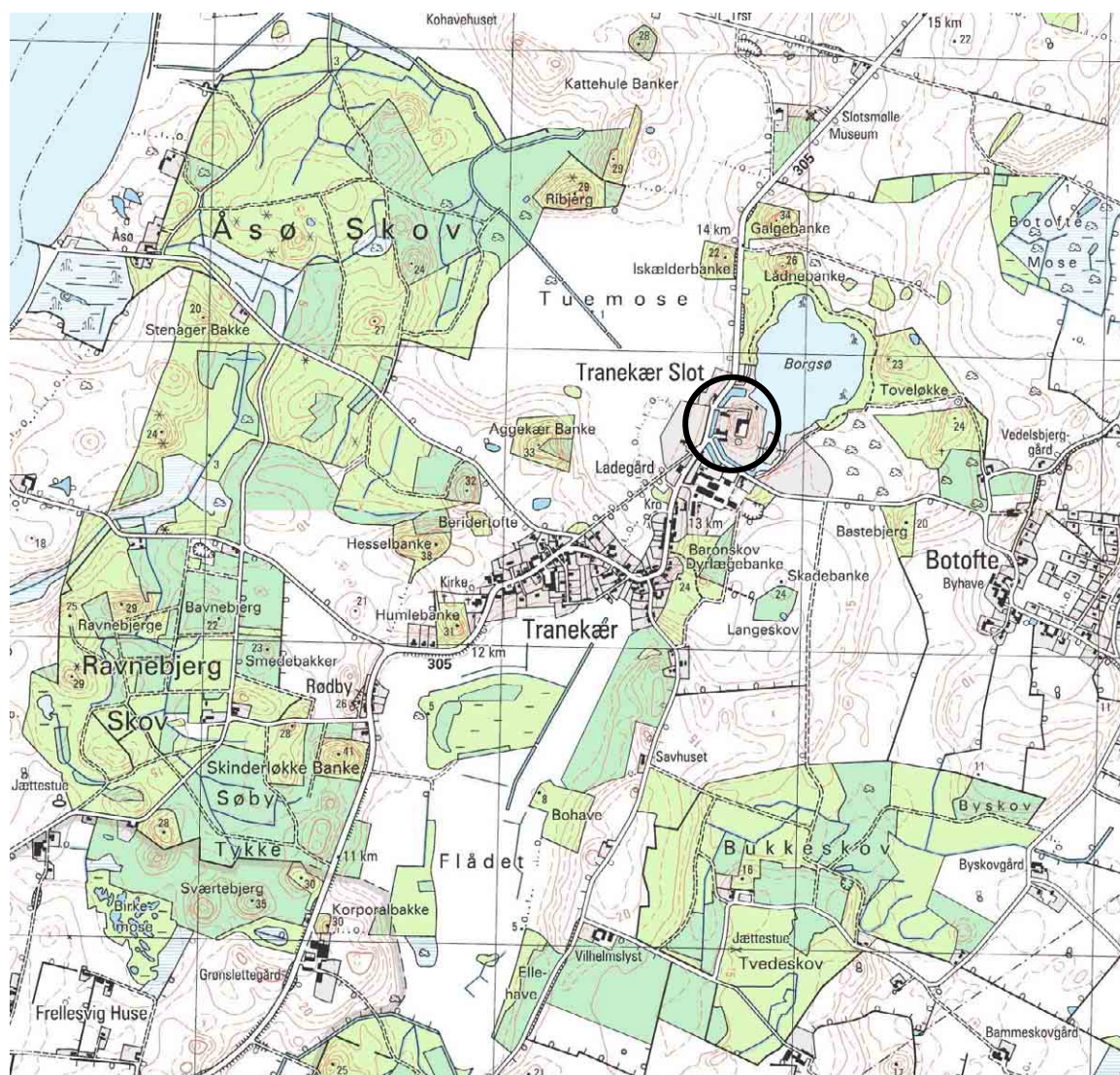
Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Sammenfatning

Kommunetr. nr. 487	Kommune Tranekær	
Emne Hovedgårde		Sted Tranekær slot

Landsbyen Tranekær med kirken i vest, Tranekær slot og park i nord, alléerne, de særprægede naturforhold, skovene og herregårdens vidtstrakte marker med skovklædte hatbakker danner et sammensat kulturmiljø der ikke kun er enestående for Langeland, men i hele Danmark. Tranekær gods og landsby har tillige en egen særpræget forhistorie som på en koncentreret form sammenfatter væsentlige sider af samfundets historie.

Tranekær Slot med landsby og omliggende landskab. Mål 1:25.000

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Tranekærområdet er i udpræget grad den store hovedgårds kulturlandskab. Det sammensættes af selve slottet med hovedbygninger voldgrav, park, ladegård, alléer, hovedgårdsmarker og skove samt landsbyen Tranekær med Tranekær kirke.

Slottets hovedbygninger står pudsede og rødmaledede på en stejl hatbakke øst for landevejen og består af to sammenbyggede fløje i nord og vest, opført i 2 1/2 - 3 etager med et ottekantet trappetårn i hjørnet mod gården og åbner sig mod slotssøen og parken. Nordfløjen har bygningsdele fra 1200-årene og er dermed det ældste beboede hus i Danmark.

Slottets nuværende skikkelse skyldes Fr. greve Ahlefeldt-Laurvig som i 1859-1865 lod arkitekt, professor N. S. Nebelong forestå en grundig restaurering og ombygning.

Ved ombygningen i 1860 omlagdes det meste af en tidligere barokhave til den nuværende store park, der dog atter omlagdes i 1890-1892 af den engelske havearkitekt Milner. Slotsparken i engelsk stil er med sine 150 tønder land en af landets største.

Tranekær Slot står med spir, kamtakkede gavle og røde mure som drømmen om et eventyrslot. Her ses slottet fra hovedgaden med Herskabsstalden nedenfor.

Den "kinesiske" bro fra parken over voldgraven til slotsøen.

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

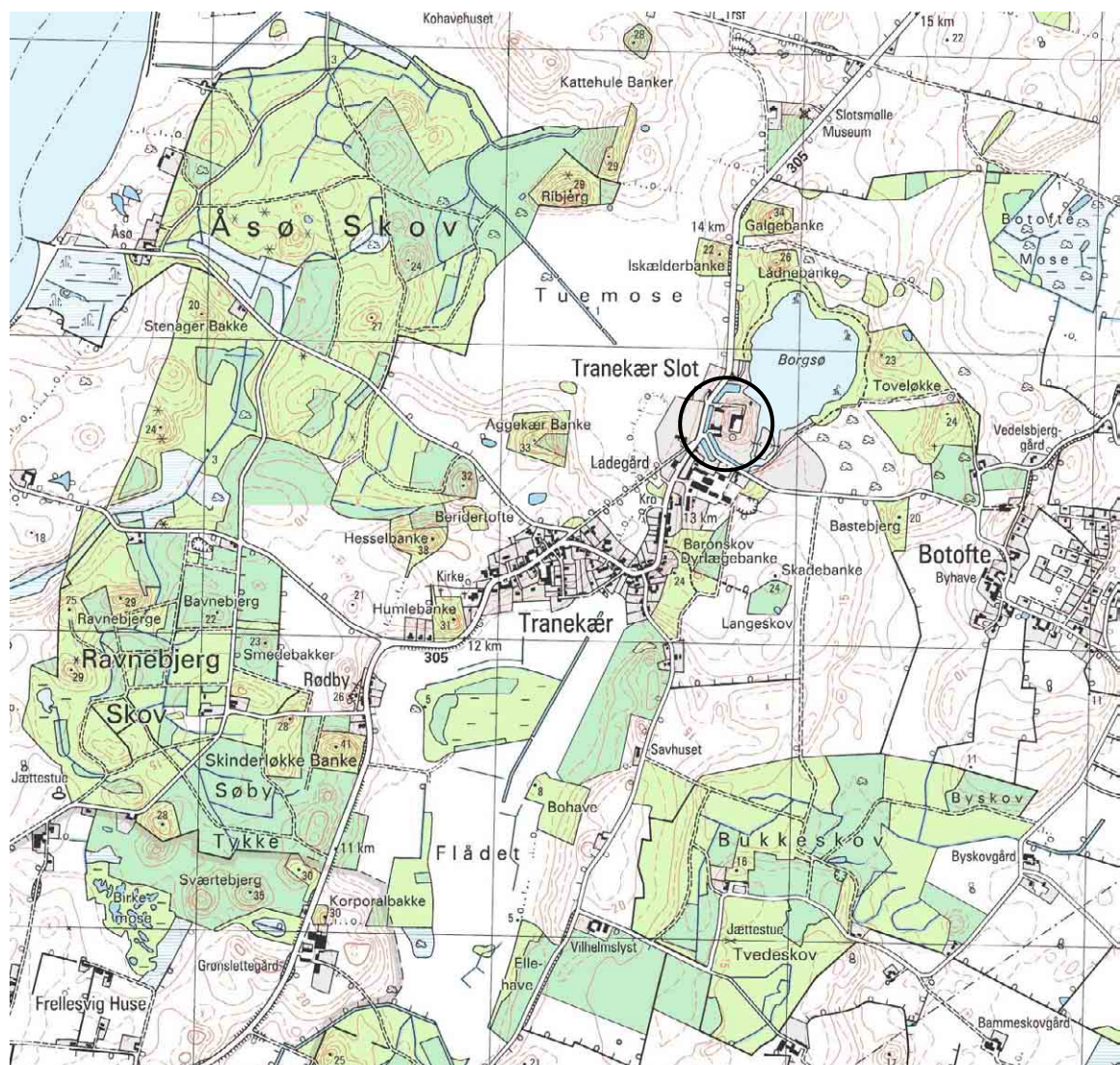
Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Naturgrundlag

Kommunenumr. 487	Kommune Tranekær
Emne Hovedgårde	Sted Tranekær slot

Tranekær sogn består af noget bølgende bundmoræne med mange, ofte skovbevoksede hatbakker. Vest og øst for Tranekær findes sandede jorde som mest er skovdækkede. Fra nord til syd strækker sig et lavtliggende mosedrag, begyndende ved Korsebølle i nord og løbende over Tuemose (tidl. Tranekær Sø) og Flådet (tidl. Basballe Sø) til Stengade Sø i syd. Tuemose og Flådet er blevet afvandet 1952-1955. Også mod øst findes et strøg af moser, Botofte Mose, Tøvelsø Mose, Skovmose og Tranekær Mose. På østkysten veksler lave klinter med inddigede strandenge.

Tranekær Slot, kortudsnit i mål 1 : 25.000

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Kulturhistorie

Kommunenr. 487	Kommune Tranekær
Emne Hovedgårde	Sted Tranekær slot

Tranekær slot ligger markant på toppen af en hatbakke i landsbyens nordlige udkant. Dens ældste dele stammer fra middelalderens begyndelse.

Ved Valdemar 2. Sejrs død 1241 overgik Tranekær slot til Abellinien, som det med enkelte afbrydelser lå under indtil Valdemar Atterdag i 1358 indtog borgen efter 14 dages belejring og indsatte en kongelig høvedsmand. I 1645 fik den velstående rigsråd Chr. Rantzau lenet i pant. Hans 15-årige datter, Margrethe Dorothea, var i 1656 Danmarks rigeste arving. Den 31-årige Frederik Ahlefeldt, som var rigsgreve i Lothringen og også havde Søgård i Sønderjylland, forelskede sig i hende, men faderen billigede ikke forbindelsen. Ahlefeldt bortførte derfor resolut den unge pige, og 2. juledag 1656 lod de sig vie i en holstensk landsbykirke. Chr. Rantzau var efter sigende rasende, men måtte affinde sig med den fuldbyrdede kendsgerning og afstod i 1659 lenet til sin svigersøn som en del af datterens medgift. Siden har slægten Ahlefeldt siddet på Tranekær.

Frederik Ahlefeldt steg hurtigt i Frederik 3.s gunst og endte efter Griffenfeldts fald 1676 som Christian 5.s storkansler. I 1672 ophøjedes han i den danske grevestand ved af Tranekær og sine andre besiddelser at danne lensgrevskabet Langeland med ialt 2600 td. htk. - mere end halvdelen af Langeland.

Men efter samlere kommer spredere. En senere efterkommer, kammerherre og general Frederik greve Ahlefeldt, overtog i 1721 grevskabet dybt forgældet. Han bragte det på fode gennem sin lange besiddelsestid (1721-1773) og tilkøbte i perioden 1731-1755 Vestergård, Holmegård, Lykkesholm og Broløkke samt Strynø med Strynø Kalv. Af dette gods og Tryggelev og Fodslette kongetiender oprettedes 1765 stamhuset Ahlefeldt med den bestemmelse at det altid skulle blive ved grevskabet så længe dette blev ved familien. Efterfølgeren Chr. greve Ahlefeldt tilkendtes 1785 grevskabet Laurvigen i Norge og skrev sig derefter Ahlefeldt-Laurvig.

Hans søn, generalmajor Frederik greve Ahlefeldt-Laurvig, kaldet "Generalen", overtog et af de største og rigeste godser i Danmark med ialt 14 hovedgårde og mange store avlsgårde, 447 bondegårde, 688 huse, adskillige møller og samtlige Langelands 14 landkirker. Han afstod grevskabet Laurvigen og oprettede bl.a. et fideikommiskapital af salgssummen, men beholdt navnet.

"Generalen" var en vidtfavnende person og foregangsmand bl.a. inden for sundhedsvæsenet, hvor han skaffede læger, dyrlæger og uddannede jordemødre til Langeland. Han var også blandt de allerførste herhjemme til at indrette en forstlig drift af godsets skove. Han interesserede sig umådelig meget for teater og var i en årrække direktør for hofteatret i Slesvig inden han flyttede tilbage til Tranekær. Her

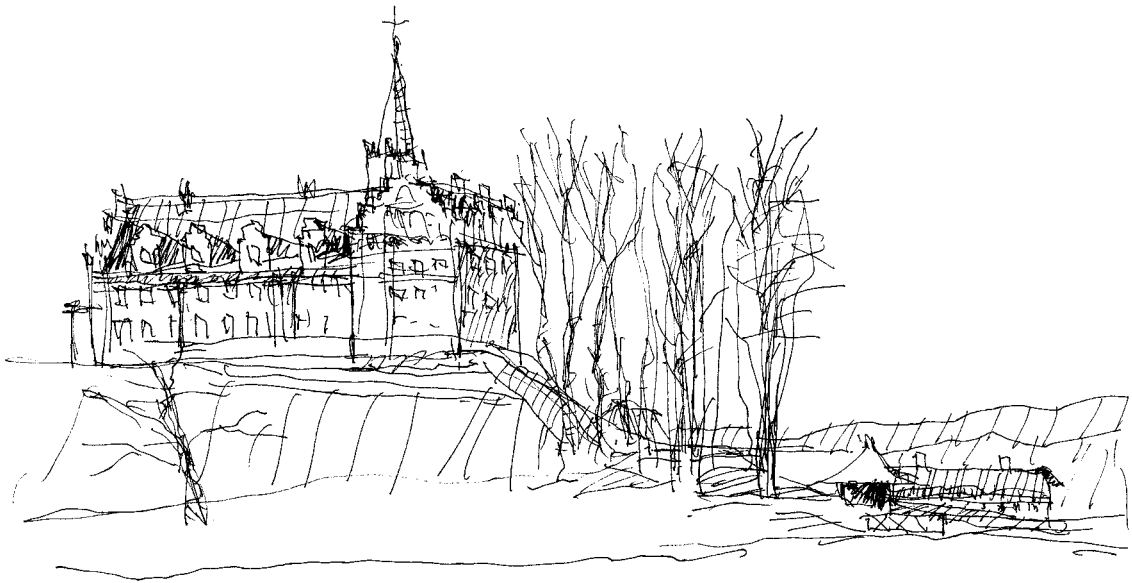
Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

indrettede han teatersal i det store porthus med mansardtag ved vejen neden for slottet, og i landsbyen opførtes boliger til skuespillere og musikanter. Bygningen til slottets rideheste syd for teatret byggede "Generalen" selv. Mellem de to bygninger lå ridebanen, og syd for hestestalden opførtes et vognhus. Den neden for omtalte "sukkerfabrik" i ladegården skyldes også hans virke.

"Generalen" havde mange penge, men han brugte endnu flere på sine mange aktiviteter og det store hushold. To gange blev han erklæret umyndig på grund af den kolossale gæld, der hobede sig op, og tiderne med napoleonskrig, statsbankerot og landbrugskrise var heller ikke gunstige. Han døde i 1832 uden direkte arvinger, men godset vedblev at være rammen om slægtens liv.

Tranekær Slot s. N&

Tranekær Slot knejser stolt på sin banke. Set fra øst.

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Arkitektur og bebyggelse

Kommunenr. 487	Kommune Tranekær
Emne Hovedgårde	Sted Tranekær slot

Slottets hovedbygninger står pudsede og rødmalede på en stejl hatbakke øst for landevejen og består af to sammenbyggede fløje i nord og vest, opført i 2 1/2 - 3 etager med et ottekantet trappetårn i hjørnet mod gården og åbner sig mod slotssøen og parken. Nordfløjen har bygningsdele fra 1200-årene og er dermed det ældste beboede hus i Danmark. Men i kælderen er der fundet bygningsrester fra middelalderens begyndelse, så borgen er endnu ældre. Den var omgivet af en voldgrav som endnu findes. Vest for slottet løber landevejen på en dæmning der stemmer vandet op i voldgraven og lader det afløbe mod vest ved den såkaldte Skvatmølle, der vist nok aldrig har været en vandmølle. Den huser nu et lille slotsmuseum.

I 1500-årene bestod slottet af et mægtigt kernetårn, de nuværende to fløje i to etager, samt i øst og syd lavere bygninger, som man nedrev ved en gennemgribende istandsættelse o. 1722. Tårnet blev sløjftet i 1600-årene efter at slottet i 1558 var ophørt med at være fæstning. Begge de nuværende fløje har op til tre meter tykke mure og i vestfløjen findes en vægtergang i selve murlivet.

Slottets nuværende skikkelse skyldes Fr. greve Ahlefeldt-Laurvig som i 1859-1865 lod arkitekt, professor N. S. Nebelong forestå en grundig restaurering og ombygning. Vestfløjen blev forlænget, trappetårnet opførtes, lofterne ændredes til kvistetager og fløjene blev malet lyserøde og fik høje, blændingsprydede kamgavle. I 1948-1949 blev hovedbygningerne atter restaureret og facaderne malet okseblodsfarvede.

Ved ombygningen i 1860 omlagdes det meste af en tidligere barokhave til den nuværende store park, der dog atter omlagdes i 1890-1892 af den engelske havearkitekt Milner. Slotsparken i engelsk stil er med sine 150 tønder land en af landets største. Den har form som et åbent, stiliseret landskab i modsætning til den oprindelige franske, stramt opbyggede barokhave, som der stadig ses rester af umiddelbart vest for landevejen. Ud over søen, det lille kinesiske lysthus og de mange gamle træer udmærker parken sig ved sine landart-skulpturer, udført siden 1993 af danske og udenlandske kunstnere.

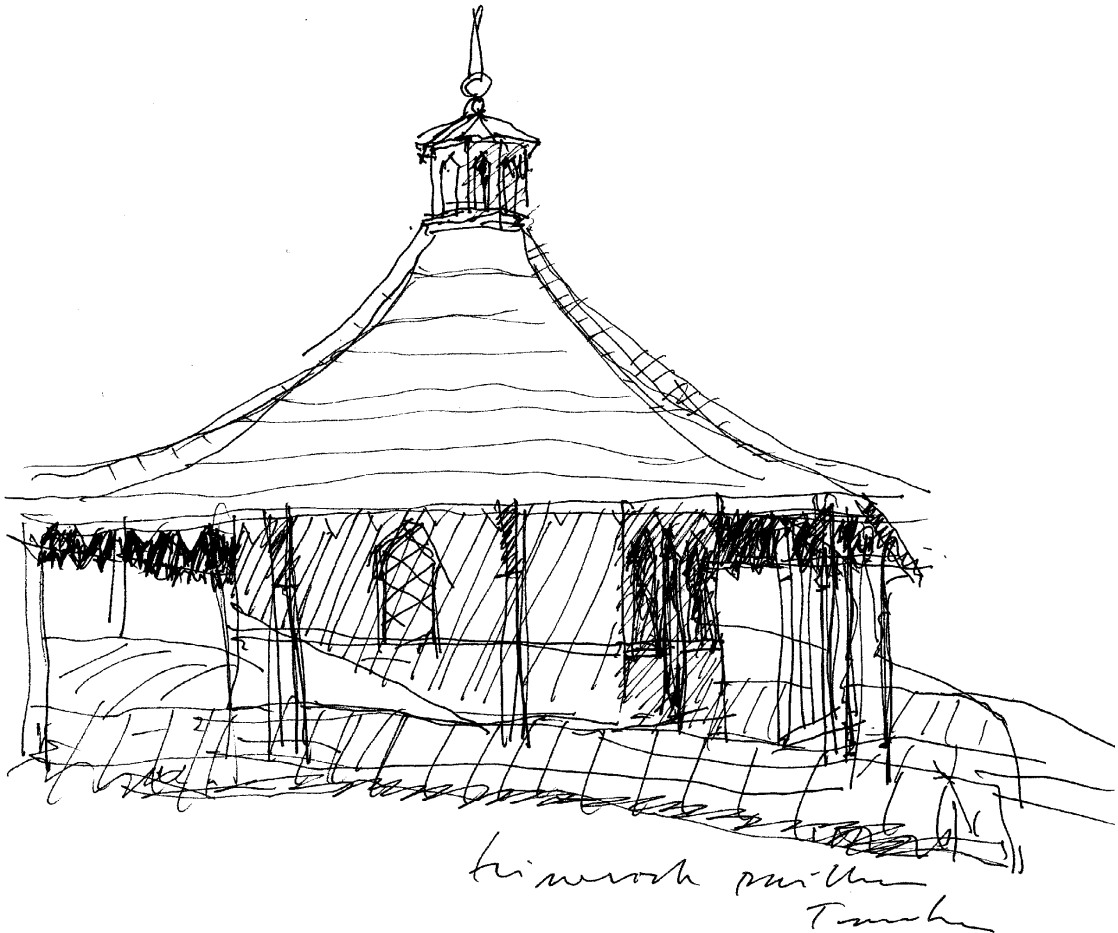
Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Slotsparken, som er anlagt i engelsk stil, er forsynet med et par "kineserier" i form af tépavillionen ved foden af slotsbanken og træbroen, som fører over Slotssøen til slottet.

Kineserier var en del af udstyret i den romantiske engelske have. Her tépavillionen ved foden af slotsbanken nede ved søen.